

Imperialismus, meziválečné období

Evropa ve světové ekonomice

2020

Mezinárodní obchod a pokroky v dopravní technologii

- Nový **obchodní systém** - suroviny a potraviny – **objemné zboží každodenní spotřeby** (plodiny **mírného pásma**), produkované i v **Evropě**;
- Bylo nutné řešit **problémy** přepravy na **moři** i na **souši**; přeprava po souši větší překážka:
 - budování **kanálů** (18st. GB a FRA – Rýn; 19st. US – Erijský k.: 21->8d Buf-NY);
 - **silnice**: soukromé investice v GB (108->36h Man.-Lon.), granty ve FRA;
 - **železnice**: Live-Man 1830; GB export artikl; zahraniční investice (US 1869 transkont.), KAN 1885, RUS 1903; (příkl. Ch.->NY 17,2%; NY->Live. 11,6% ...změna na 5,5 a 4,7% v 1913);
- **Parolod'**: 1870 jen 20% obchodních lodí;
 - palivo, servisní stanice; nerentabilní Mys; - otevření Suez 1869;
 - lodní šroub, WWI turbíny na spalování nafty;
 - dopravní náklady na polovinu 1816-1830 a znovu do 1860;
- **Telegrafní kabel** 1866 (IND 1870);
- Ekonomika **NW navázána** na E – **přímá konkurence**; nové téma – **redistribuce** v důsledku IT (štěpení na **EO** a **IS** odvětví uvnitř zemí);

Únik z **Malthusovské rovnováhy**

- r. T.Malthus 1798: **konečné množství zdrojů** (půda a její úrodnost), limit na populaci – populační růst je funkcí příjmu;
- Do **18st.** odpovídá:
 - většina příjmu na **potraviny**, pomalý **technologický pokrok**, osetí marginální půdy → nedostatek nenahraditelný IT;
 - omezí kapitál (klesající výnosy) a ten nemůže být využit v odvětvích zvyšujících produktivitu v AGRI;
- **GB populace:** 5,1mil. (1701); 5,8 (1751); 8,3 (1801); 11,2 (1821); 14,9 (1841); 30,5 (1901);
- **Mzdy** ale **neklesají** (!); růst **produktivity** v **AGRI** a **INDU + IT** (dovoz potravin)...
 - **kumulativní procesy:** dělba práce, tech.pokrok; růst poptávky – růst obratu + investic + produktivity + mezd...
 - růst **produktu zrychluje** společně s růstem **populace**;
 - změna **reprodukčního** a sociální **chování**, institucí (vs. život ve městech, závislost na atlantickém systému, emigrace do NW);
 - **uhájení** prosperity a systému proti vyzyvatelům;
- Teprve když **není** zvýšení živ.úrovně **zkonsumováno** růstem **populace** jsou stabilita a mír a zdraví bez dalšího **pozitivním** jevem a ne důsledkem předchozí **katastrofy** (hlavní beneficiant: „**commons**“ do 1800 růst živ. úrovně diskutabilní);

Diskuze o obilných zákonech a volný obchod

- **Nap.války** – růst ceny obilí na GB trhu – po válce **dovozy z RUS a POL** – loby pozemkových vlastníků (šlechta - nadreprezentovaná v Parl.)
- **Průmysl**: vysoké ceny obilí tlačí na **vysoké mzdy** – to vede k nižší **konkurenceschopnost** indu. produkce;
- **Férová cena** obilí 80šil. za 219kg (Malthus) vs. Ricardo a Torrens (obětovaná **příležitost**);
- **Obilné zákony** (Importation act 1815) – **proměnlivé clo** (cena do 53š clo 34š, cena nad 72š clo 1š); **neúroda 1845** (Irsko) – **zrušení OZ**;
 - **Proč?** Robert Peel (PM) chtěl **zabránit** větším **změnám** (rok 1848 v E); **průmysl** měl zájem na **nízkých mzdách**; další argument: větší **disponibilní příjem** – poptávka po indu.prod. (pro prům. příznivé i ToT);
- **Mimo GB** lobují pro **FT spíše AGRI**; v **GB** přesun faktorů z **AGRI do INDU** (přesun do živoč., -28,5% rozlohy půdy do 1885, dováženo až **65% pšenice** a 45% obilí; cena 31š v 1886);
 - 1840 v GB **47,3% mužů** v **INDU** (E 25,3%) – posilování **politického vlivu prům.** (+zapojení šlechty do **finančního sektoru** – pro **inegraci SE**) – indu je **EO...** v 1831 již 14,3% GB produkce na export, 49% INDU produkce!
- Nutné udržet **zahraniční trhy otevřené** (odbyt produkce moderních továren) + zajistit **infrastrukturu IT** (možnost nakrmit vlastní populaci a prům.);
 - **R. Cobden** (MP) se setkává s **Napoleonem III.** (FRA reflektují pozitivní vývoj v GB -> FT) – **bezpečnostní argument** (FRA méně závislá na IT);
 - přesto **C-CH dohoda 1860** (snížení dovozních cel FRA na 30% a GB na víno a exp.uhlí) + **MFN**;
 - C-CH základem pro **následné bilaterální dohody** – pokles cel v obchodu mezi hlavními ekonomikami;
- Nejvíce liberalizovaly **malé státy** (NED, BEL, SWI, DEN); znatelně **FRA** a **GER**; mimo E AUS a CAN (ne **US**);
 - **suroviny** z **AUS, KAN, RUS** mění trh – **protekcionské tendence** – GER a FRA – od 80.let opět růst cel;
- V **GB pokračování liberální TP (malý AGRI sektor)**;
 - vzhledem k **vytlačování GB** tovární produkce z **kont.E**, **reorientace** na mimo E regiony; významná role **reexportu** koloniálu a surovin z mimo E (export nezprac. 57%);
 - **dezindustrialiace Asie** – pokles dovozů manuf. (IND z 33% 1700 na 1,1% v 1814); dovoz potravin (33% i mírné pásmo) a surovin (68% dovozu z US bavlna);

	Exporty	HNP	Průmysl	Zemědělství	Populace
Obchodní politiky – Evropa					
Protekcionismus: 1830-1844/1846	3,5	1,7	2,7	0,8	0,6
Britský liberalizmus: 1844/1846-1858/1860	6,0	1,5	2,3	0,9	0,7
Evropský liberalizmus: 1858/1860-1877/1879	3,8	1,7	1,8	0,5	0,8
Nástup protekcionizmu: 1877/1879–1890/1892	2,9	1,2	2,2	0,9	0,9
Protekcionismus: 1890/1892-1913	3,5	2,4	3,2	1,8	1,0
Hospodářská období - kontinentální Evropa					
Období růstu: 1829/1831–1868/1870	4,3	1,8	2,0	1,0	0,7
Deprese: 1868/1870–1891/1893	2,9	1,0	2,0	0,8	0,9
Období rychlého růstu: 1891/1893-1911/1913	4,0	2,6	3,8	1,5	1,1

Imperialismus v Asii

- **Indie:** 209 mil obyvatel v 1820 a 284 mil v 1900; **EIC** nejvýznamnější obchodně-politická organizace v oblasti (ztráta monopolu 1813);
- Cílem EIC **zisk pro akcionáře**; od 1793 výběr daní v Bengálsku přes zprostředkovatele – **odliv hotovosti** do GB; **náklady správy** a obrany zatěžují spravované území, indické administrativy si půjčují na hrazení závazků EIC (1805 jen 31tis. Britů v Indii);
- **Otevření trhu** – **dovoz** strojní **bavlněné produkce** (z 800k y. v 1814 na 51mil.y. v 1830 a 1mld.y. 1870) – nejde ale o konec místní výroby (existuje vedle moderní produkce);
- Od 1820 hlavní exporty **indigo** a **opium**;
 - **opium** od 1830 33% exportu, další **rýže, cukr, čaj, juta**;
 - **vzpoura** bengálské armády 1857 – přechod pod GB;
- **GB** 1819 **Singapur**, 1824 **Melaka**, **Malajsie**, **Barma...**
- **FRA:** **Kambodža**, **Laos** a **Kočínčina**, Vietnam;
- Nejbohatší kolonie – **NED** (během Nap.válek VOC zrušena):
 - od 1824 Holandská obchodní společnost pro obchod s **Indonesií**;
 - od 1830 **kultivační systém** (vesnice vyčlenily půdu na produkci pro NHM – výkup z uměle nízké ceny (občasné hladomory));

Mandžuská Čína a pozemní obchod

- Džurdženi -> **Mandžuové**; Nurhači (1607-1626) a Abachaj (1635-1643) ovládli Mongolsko a Koreu; 1635 pečeť chánů a **nástupnictví** k Jüan jako **Čhing**;
- **Nájezdy** na Čínu od **1644**, režim **Ming** čelí **povstáním** a **zve** Mandžui do severní Číny – ti rozdrtili povstání a **zmocnili se severu** Číny;
- V 80. letech 17st. **dobyli Čínu**, odpor **loajalistů Ming** v **jižní Číně**;
- **„Dynamičtí“ císaři**:
 - zničili **Ojratskou říši** a **západní Mongoly**;
 - **náklonost** čínských vzdělanců, přijali **čínskou administrativu**, udrželi **kulturu a identitu** (duální vedení úřadů a zákaz sňatků);
 - místo spoléhání na **zed'** zničili **džungarskou říši** 1757 a ovládli **nomádké oblasti**;
 - **tributární síť** států (Korea, Barma, Vietnam);
 - zvětšení oblasti **kultivace** – **růst populace** (1600-160mil, 1680 – 126mil, 1700-138 mil, 1710-157 mil, 1820-381mil a 1850-412mil);
- **Obchodní komunity na jihu** – povstání **Zheng poraženo** (multietnická armáda); **vnitrozemské, vojenské, agrární impérium** (vnitřní Mongolsko);
- **Zámořský ochod** –
 - monopolistická **gilda** (odpovědnost za cizince);
 - **čaj** (GB růst z 1000t 1720 na 18000t 1850); dovoz **opia** do CH v roce 1821 převyšuje export čaje;
 - **regulace obchodu** – obava ze ztráty kontroly nad čínskými obchodními komunitami;
- **RUS** – otevřeli **Sibiř** v 17st. – **kožešiny**; 1689 **Nerčinská smlouva** – obchod s **hedvábím** a **kožešinami**, státní karavany; **1727** otevřena obchodní osada **Kjachta** (systém fungoval do 1860); přátelské vztahy (ale dodávky po moři neakceptovány), později i vlněné látky;

Otevření Číny

- **Čína:** 381 mil. **1820** (358 v 1870); **32,9% světového produktu** (GB 1820 5,2% a ZE 23%) (1870 CH 17,2% a ZE 33,6%);
- **Mandžouvé** – preventivní vypořádání s nebezpečím střední Asie, konfuciánství; soběstačnost, **malá poptávka po záp. produktech** (E naopak);
- 1700-1842 **Kantonský systém:** cizinci v Kantonu (zákaz vstupu do země), nad rámec šedá ekonomika a korupce v přístavních městech;
- Oficiální vztahy CH-ostatní na základě **tributárního systému:** syn nebes – přijímá od ostatních panovníků tribut, kterým uznávají podřízenost, na oplátku dary a tituly (vyšší hodnoty – velkorysost) + po dobu pobytu obchod (velmi výnosné);
- Západ tlačí na flexibilnější systém – odmítnuto, vyhroceno v důsledku **obchodu s opiem:**
 - Jediná komodita na export **stříbro** (pro E „nevýhodné“ GB na zlatě);
 - GB hledá způsob jak **vyrovnat bilanci** (bavlna neuspěla) – za čaj **opium** (z 15t 1730 na 900t v 1820) – **obrácení toku stříbra**; dovoz do **CH ilegální** – pašování soukromými obchodníky (nákup v BENG);
 - V CH převládl **tvrdý postup: 1838** Lin Zexu – v oblehl Kanton, zničil opium;
 - **1840 GB expedice** z Indie – kolesový parník **Nemesis**, obsazení Kantonu a plavba po J-c-J; 1842 žádost o mír a **dohoda z Nankingu** (odškodné, H-K, otevření přístavů, rovné postavení a extra v přístavech - také FRA a US); Gladstone-Palmerston-J.Q.Adams;
 - Nedodržování smlouvy – **1856 zajetí Arrow**; GB konzul žádá propuštění a omluvu → využil guvernér H-K a ostřeloval Kanton → **FRA** se přidali, obsadili **Kanton** a postup na **Tientsin (dohoda pěti států: +přístup do Peking)**);
 - **Nedodrženo** → **1859 výsadek** GB a FRA na Peking („delegace“), **porážka** čínských sil – **kapitulace CH**;
 - Potvrzení předchozích smluv a oficiální opiový obchod; **cla** nesmí překročit **5%**;
- Století ponížení...

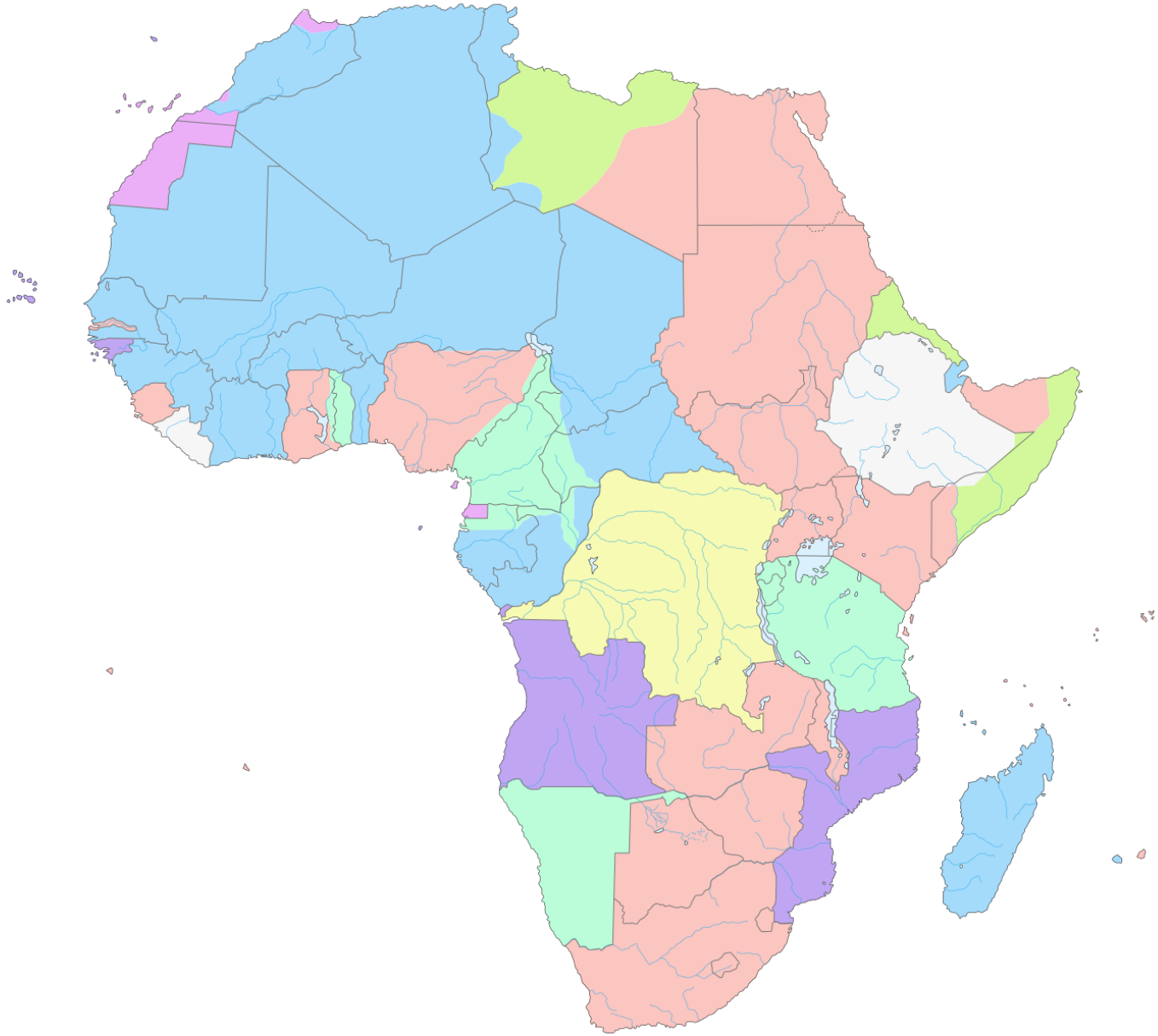

THE NEMESIS STEAMER DESTROYING CHINESE WAR JUNKS, IN CANTON RIVER.

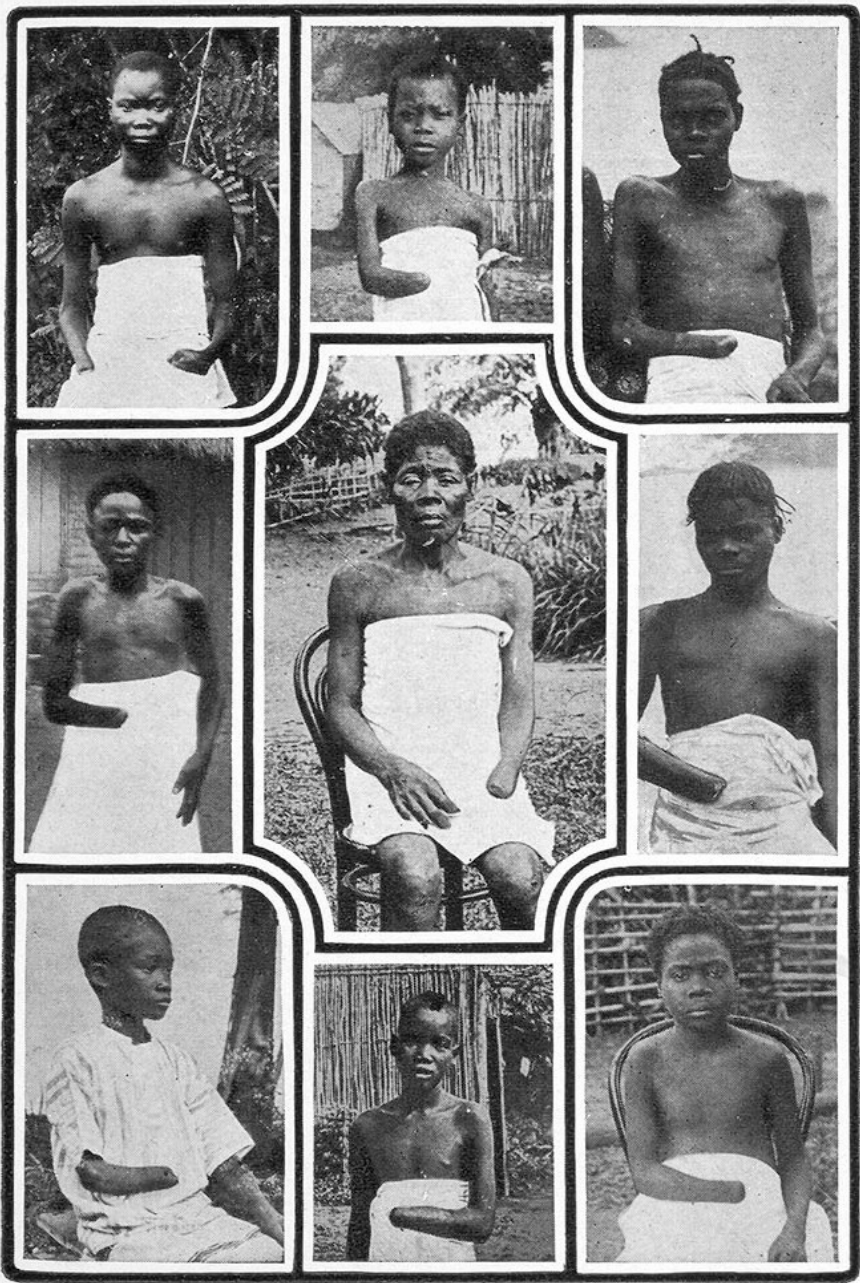
(From a sketch in the possession of the Hon. East India Company.)

Imperialismus v Africe

- **1870 – 10%** území, pobřeží (klíma, nejasné benefity, militantní státy); expedice; strategické ohledy: námořní základny, nové koloniální mocnosti (**GER** a **ITA**), zdroje vojáků; „civilizace“;
- **GB** – 1806 získali na NED **Mys**: 1866 zlato a diamanty (ze 175k v 1854 na 1,5mil 1877), zemědělství (90%), export vlny 100x 1840-1872;
 - válka proti Zulu 1879 a Boerské války (1880-1881 a 1899-1903, spálená země); zemědělská **reforma 1913** (80% obyvatel má 13% půdy, těžba a diskriminace);
- **Závody v AFR:**
 - plán **GB**: Egypt – Mys (BOTS, ZIM, ZAM, KEN);
 - (GB) **FRA**: SEN-Rudém m.: střet ve **Fashodě** (1899 Súdán);
 - **FRA**: 1827-1847 angažmá v Alžíru (spolu s ním TUN a MAR);
 - **GER**: Togoland, KAM, NAM– střet s GB v Tanganice;
 - **ITA** SOM, ERIT, LIB;
- 1884 **Berlínská konference**: notifikace a efektivní obsazení;
- **Svobodný stát Kongo** 1885-1908 (Leopold I.): zóna volného obchodu (koncese na 10-15 let) + území krále; Katanga (měď, GB) a Zanzibar (Tippu Tipa); 90. léta – kaučukový boom (Force Publique); redukce obyvatel na polovinu;

FROM PHOTOGRAPHS, CONGO STATE

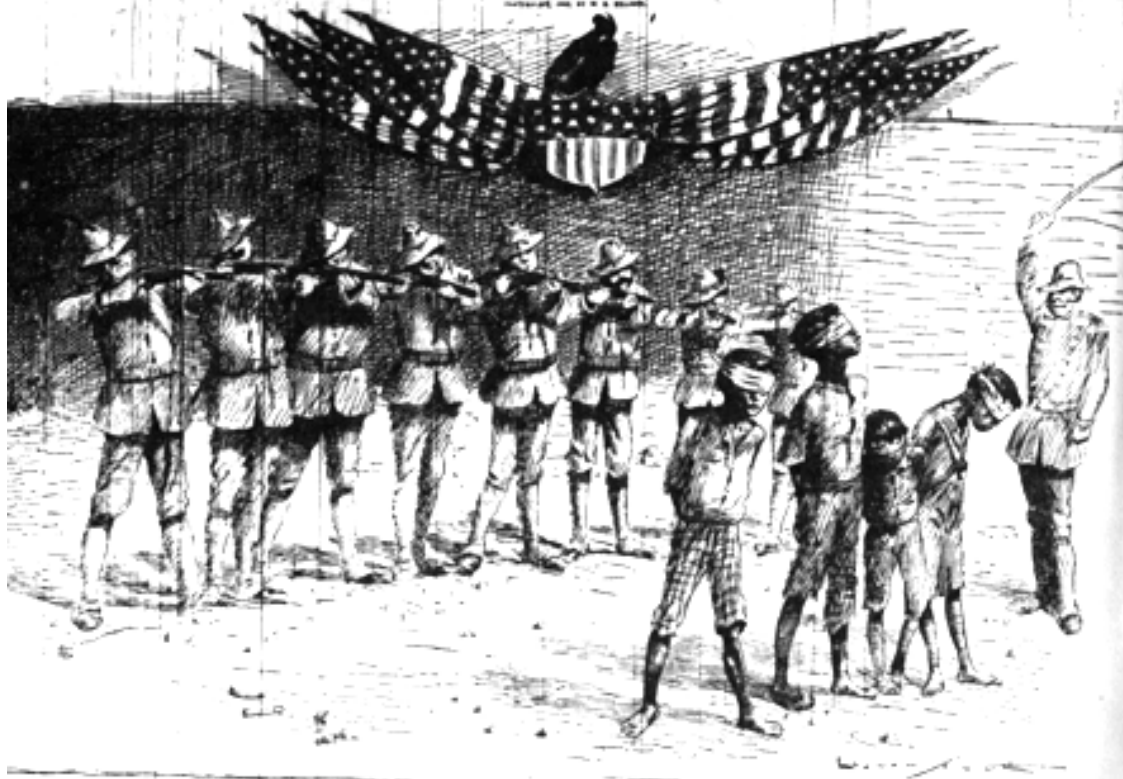
“The pictures get sneaked around everywhere.”— Page 40.

EDITORIAL PAGE OF THE **EVENING JOURNAL**

"KILL EVERY ONE OVER TEN."

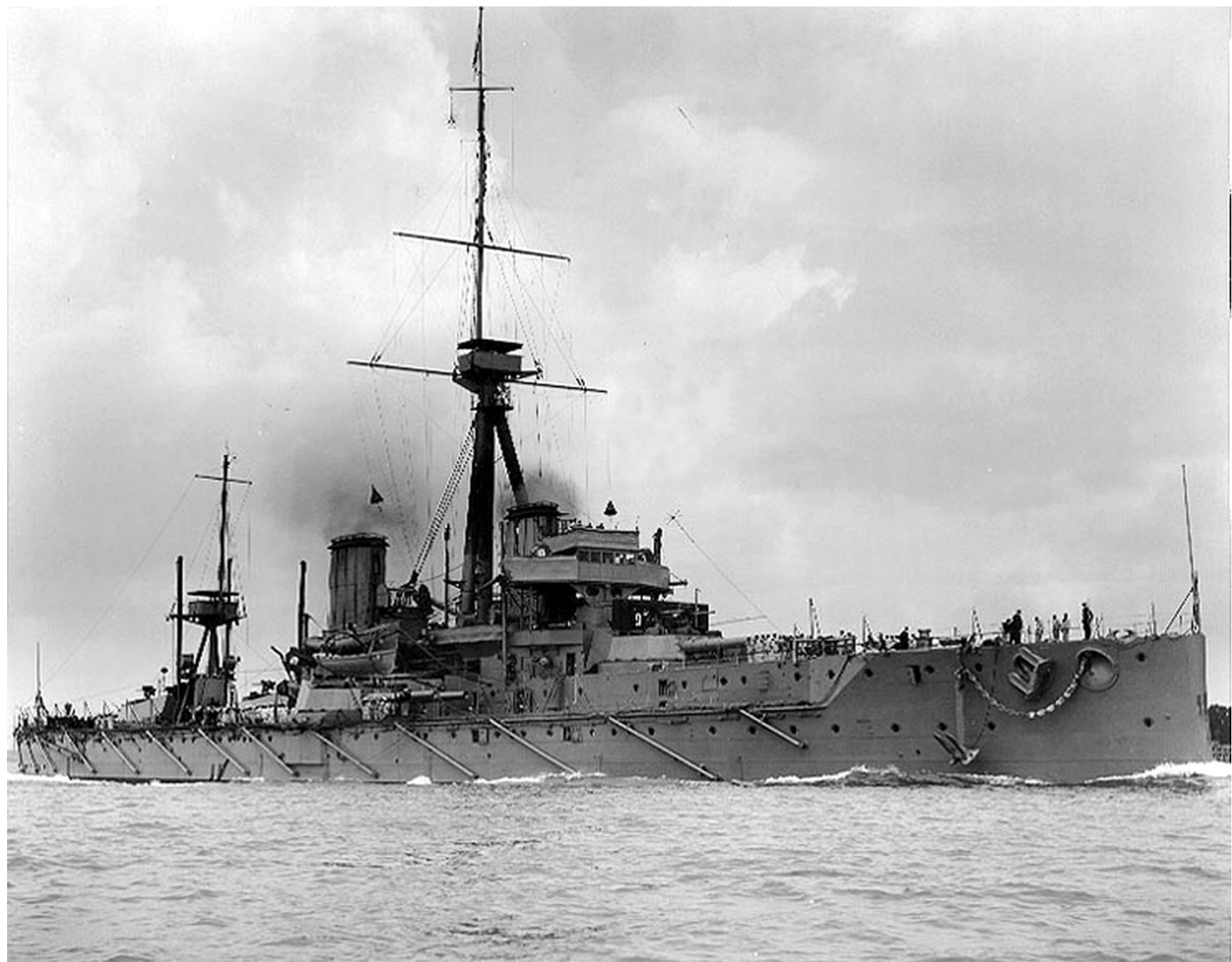
—GEN. JACOB H. SMITH.

Criminals Because They Were Born Ten Years Before We Took the Philippines.

Cesta ke světové válce

- Poslední třetina **19st.**:
 - **GB demokratizace** – občanská demokracie; orientace **na mimo-E trhy**, akceptování diskriminace na kontinentě; **FT** politika je **benevolentní hegemonie**;
 - **FRA** využívá **GB trhu, kontinentálního trhu** a buduje **impérium**;
 - **BEL, NED, SWI** a **SCAN** se **adaptují** a specializují dle **CA**;
 - **RUS – industrializace** (vnitřní limity), expanze do **střední Asie a Kavkazu**, na úkor Osmanů;
- Přesto **fatální konflikt(!)**
 - Stará **linie východ** (silní pozemkoví vlastníci a industrializace) - **západ** (občanské průmyslové státy);
 - **Německá industrializace (junkeři)** pro-aktivní zahraniční politika, tradice **kolonizace Slovanů** (Prusko – Rusko); stojí na straně **konzervativních** a monarchických sil; budování **zámořského impéria + flotila**;
- **Systém aliancí** od 1815:
 - **Svatá aliance** (PRU, RUS, RAK proti **konstitucionalismu**),
 - **1873 Spolek tří císařů** (Bismarckova **snaha izolovat FRA**), spor R-U a RUS (o Balkán) – **1879 GER + R-U (ITA 1882)**;
 - **Bismarck** – úsilí udržet **RUS jako spojence** (FRA – revize **Alsaska a Lotrinska**), hrozba **války na dvou frontách**; 1887 **smlouva s RUS**;
 - 1888 **Vilém II. (odstoupení Bismarcka 1890)** a **odmítnutí** potvrzení smlouvy s **RUS**;
 - **1892 spojenectví FRA s RUS** a **1904 Srdečná dohoda** GB a FRA; **1907 dohoda GB s RUS (Trojdohoda)**;
 - GER – **krajně nevýhodná** pozice (junkeři a RUS, budování flotily a GB);
- **Rak.-Uh.** – tradiční mocenská politika na **Balkáně**:
 - **anexe Bosny 1909** a dvě balkánské války, **atentát** na F.Ferdinanda 6/1914, nepřijatelné **ultimátum Srbsku** (snaha vyřešit panslov. a RUS vliv na Balkáně)... **výhodná situace** (GER);
 - částečná **mobilizace** RUS – mobilizace GER, FRA;
- GER: organizační procesy a **doktrína**:
 - **FRA** chce **válku – RUS mobilizace** je hrozba (**dvě fronty**), nutné **porazit FRA** a **pak pomalejší RUS**; GER mobilizace kopírovaná FRA...;
 - **GB** požadavek **neutrality BEL** – vyhlášení války GER;
 - kombinace strategických chyb a taktických úspěchů GER – **fronta BEL-SWI**;
 - na straně **centrálních velmocí** Osmani, na straně **dohody Itálie** (fronta **západní, východní, balkánská, blízkovýchodní a italská**);

0 500 KM

Military alliances in 1914

- Central Powers
- Triple Entente
- Slavic allies of Russia
- minority groups in Austria-Hungary

Světová válka (světová ekonomika)

- **GER** námořnictvo zničeno mimo E, v E **k ničemu** (Jutsko, vzpoura v Kielu); **GB** **efektivní blokáda** (znemožnění **zásobování** potravinami a surovinami);
- **Národní státy** ve 20.st – **půjčky** na platby do zahraničí, **doma mobilizace** všech zdrojů (síla vlády + **nacionalismus** a **patriotismus**);
- **GB blokáda – hladomory v GER**; pokus o vyhladovění GB **ponorkovou válkou**:
 - nutné útoky na **neutrální lodě – US**;
 - 1917 **neomezená** ponorková válka (1250 GB a celkem 2600 lodí v 1917; během války **5000 lodí**);
 - GB zavedla přiděly až **na konci války** (a jen na maso); chráněné **konvoje**;
- **Podzim 1917** zhroucení **RUS** armády – **příměří**; **jarní ofenziva GER 1918 - FRA** a **GB + US** kontingent (CAN, AUS) – **zastavena** a finální protiútok;
- **Revoluce** v GER (útěk císaře), v listopadu **příměří**:
 - GER **řádné stažení** vojsk (porážka - **dýka v zádech**);
- **Přímé škody**:
 - **8 mil.** zabitých vojáků (**GER** 1,77mil; **AHE** 1,2 mil; **RUS** 1,7 mil; **FRA** 1,36mil; **ITA** 460 a **US** 126tis.), 7 mil. mrzáků;
 - **hladomor** v RUS 5-10mil. a 50mil španělská **chřipka**;
 - **UK** 7,165 mil. (705 tis.) + za **GB impérium** 1,5mil Indů a barevných (65k mrtvých), 650k CAN (57k) a 400k AUS (62k), NZ (18k); forged...

	Austria-Hungary (bill.)		France (mill.)		Germany (bill.)		Russia (mill.)		UK (mill.)	
	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export
1913	3,51	2,99	8,421	6,880	10,751	10,097	1,374	1,520	659,1	525,2
1914	2,98	2,24	6,402	4,869	8,500	7,400	1,098	956	601,1	430,7
1915	3,85	1,43	11,036	3,937	7,100	3,100	1,139	402	752,8	384,9
1916	6,09	1,63	20,640	6,214	8,400	3,800	2,451	577	850,9	506,3
1917	5,08	1,81	27,554	6,013	7,100	3,500	2,317	464	994,5	527,1
1918	3,79	1,64	22,306	4,723	7,100	4,700			1,285,3	501,4
1919			35,799	11,880					1,461,5	798,6

	Argentina		Australia		Canada		South Africa		US	
	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export
1913	1,128	1,180	72,5	76,8	619	455	40	28	1,854	2,538
1914	733	916			456	461	34	18	1,924	2,420
1915	694	1,323	58,2	57,9	508	779	30	15	1,703	2,820
1916	832	1,302	70,0	64,1	846	1,179	38	24	2,424	5,554
1917	864	1,250	69,1	86,3	964	1,586	34	29	3,005	6,318
1918	1,138	1,822	55,3	75,1	920	1,269	47	51	3,993	8,159
1919	1,490	2,343	86,3	107,0	941	1,290	47	51	3,993	8,159

	India		Japan		China		Indochina		Indonesia	
	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export	Import	Export
1913	2,022	2,574	795	716	888	628	306	645	464	671
1914	1,550	1,907	671	671	887	555	266	332	412	674
1915	1,487	2,082	636	793	708	653	224	345	390	770
1916	1,710	2,570	879	1,234	805	751	335	391	419	895
1917	1,774	2,572	1,201	1,752	856	721	374	430	385	778
1918	2,018	2,690	1,902	2,159	865	757	363	455	556	676
1919	2,371	3,503	2,501	2,379	1,008	983	751	1,051	740	2,146

Strukturální změny

- Posílení **centrální kontroly vlád** – růst **vládních výdajů** (tab.)
- **GB** – změna **FT** pozice:
 - 33% clo na **luxus** (protekce), z. o **ochraně klíčových odvětví** 1919 a opatření na **ochranu ohrožených odvětví** 1921;
- **Pokles E exportu** během války (nárůst **dovozů** – **půjčky** od US);
 - pokles **exp. GB** z **20,1%** HDP na **12,9%** (**FRA** 13,7->8,9%), **GER** pokles obojího;
 - **US** +150% exportu, **CAN** +250%, **JAP** +300%;
- **Politické změny**: rozšiřování **volebního práva**, **masové strany**, **odbory** – není flexibilita když je nutné přizpůsobení...
- **Oslabení E pozice**: podíl na **IT** z **59%** 1913 na **48%** 1920;
- **US** z **exportéra komodit** na **producenta** a exportéra **INDU** (prům. výroba během války **+50%**, **CAN** +100%);
- **Výpadek E exportů** – změna **logiky obchodu** 19st. (indu <->agri+suroviny); **US a JAP** **zásobují** prům. zbožím tradiční **E exportní trhy**;
- Start průmyslu i v **IND** (+100%, Tata) a v **Číně** (+200%); **ISI** v **LATAM** (nekonkurenceschopnost substitučního zboží – i tak ztráta E trhů);
- Negativní dopady **externích šoků**:
 - **poptávka po potravinách a surovinách** během války **vzrostla** (-50% osevu pšenice v GER a FRA) i v tradičních exportních zemích (RUS, POL, UHE);
 - mimoE růst výměry pšenice o 15%, **export US** +300% **pšenice** (1000% **maso**); v US **úvěry** – jasně exportní charakter AGRI;
 - zrcadlově problém **nevyužitých prům. kapacit** v E (pokles **vládní poptávky**, zvýšená **konkurence** + **uzavírání** tradičních exportních trhů);

Celkové vládní výdaje jako podíl domácího produktu (procenta, běžné ceny)

	1913	1938	1950
Francie	8,9	23,2	27,6
Německo	17,7	42,4	30,4
Nizozemí	8,2	21,7	26,8
Británie	13,3	28,8	34,2
Spojené státy	8,0	19,8	21,4
Japonsko	14,2	30,3	19,8

Versailský systém

- Zánik R-U (**nové** problematické **státy**), **Pobaltí** a **FIN, Irsko**; nové obchodní **bariéry**, **slabé státy**, **nacionalismus**, **dluhy**; **SSSR** stažení do **autarkie**;
- **Společnost národů**:
 - **úspěchy** (Alandy, Slezsko, Memel, Hatay, Mosul, Sársko);
 - **problémy**: vystoupení **GER** (Hitler), **Itálie** (Etiopie); **JAP** (Mandžukao); **SSSR** (Finsko);
- **Válka** na zač.20st. „normální“ – jazyk smlouvy (čl. 231) **diktát vítězů**;
 - **GER**: ztráta 13% území, 10% populace (+15% mužské prac. síly padlo), 75% rudy, 25% uhlí; kolonie ztraceny, investice zkonfiskovány;
 - **reparace** 33mld. USD – 200% HDP; obsazení **Porýní** 1923-1925 (uhlí); **inflace** (1914-1923 1:4,2 RM na 4,2 tril. RM);
 - HDP GER 1923 je **50% 1913** – US půjčky;
- **Dluhy** – **US** trvají na **splacení 12 mld. USD** od FRA, GB, BEL – přes **reparace** – recyklace...
- Univerzální **opuštění FT**: **FRA** 4x zvyšuje **cla**; **kvóty** v **SVE**; **asijské země** mají **autonomii** TP (růst cel);
- **US: Fordney-McCumber 1922**, pokles **cen obilí** 1925, **Smoot-Hawley 1930** (20tis. položek) – US již tak významné, že **dopad** na SE;
- **Cla** na **potraviny 1931**: 53% FRA, 60% AUT, 75% Jugo, 80% ČS, GER, SPA, 100% BEL, POL (Tab.);
- **Směnné relace proti exportérům komodit** – **půjčky**; od **1928** klesá **objem půjček** a **neřešitelné problémy** (omezení dovozu, posílení vývozu – devalvace);
- **Omezena migrace** – imigrační zákon **1924 US** (vyloučení Asiatů a Židů);
- **Rozpad zlatého standardu** GB 1931; US 1933 a 70% devalvace;

Cla v evropských zemích 1913–1931 (ad valorem ekvivalenty v procentech)

	Potraviny			Průmyslové zboží		
	1913	1927	1931	1913	1927	1931
Belgie	25,5	11,8	23,7	9,5	11,6	13,0
Bulharsko	24,7	79,0	133,0	19,5	75,0	90,0
Československo	29,1	36,3	84,0	19,3	35,8	36,5
Finsko	49,0	57,5	102,0	37,6	17,8	22,7
Francie	29,2	19,1	53,0	16,3	25,8	29,0
Itálie	22,0	24,5	66,0	14,6	28,3	41,8
Jugoslávie	31,6	43,7	75,0	18,0	28,0	32,8
Maďarsko	29,1	31,5	60,0	19,3	31,8	42,6
Německo	21,8	27,4	82,5	10,0	19,0	18,3
Polsko	69,4	72,0	110,0	85,0	55,6	52,0
Rakousko	29,1	16,5	59,5	19,3	21,0	27,7
Rumunsko	34,7	45,6	87,5	25,5	48,5	55,0
Španělsko	41,5	45,2	80,5	42,5	62,7	75,5
Švédsko	24,2	21,5	39,0	24,5	20,8	23,5
Švýcarsko	14,7	21,5	42,2	9,3	17,6	22,0

Hospodářská krize ve světové ekonomice

- Monetární expanze + úvěrový boom – **akciová** a nemovitostní **bublina** v **US** – FED restrikce černý čtvrtek 24.10.1929 (**krach NY burzy**);
- **Pokles peněžní zásoby** 1929-1932 o **třetinu** (FED), **pády bank**;
- **S-H** sazebník **následován Evropou** – pád **Creditanstalt 1931**; **bankrot US farmářů** – **runy** na banky;
- Snížení objemu **zahraničních půjček** z **1,5mld 1930** na **30mil. 1931**; **GER** – obrácení toku peněz a **kolaps bankovního systému**;
- **Nevídaná krize** – **nezaměstnanost** nejvyšší v sektorech s minimálními alternativami (zemědělství, hornictví, dřevo) – **podpory** jen jako pojištění pro členy odborů – hlad (charita); (Tab.)
- **Mezinárodní obchod** spadl na **třetinu** nominálně a reálně o třetinu;
- **DCs** – **pokles poptávky** po **koloniálním zboží** a **surovinách** (káva -53%, vlna -72%, hovězí -53% kaučuk -84%, čaj -62%); **propady exportních příjmů** v **LATAM** a **Asii** o 50%, **Číně** 75%, **Africe** o 40%; deflace vedla k zvýšení dluhové služby- **bankroty** (kromě ARG celá LATAM);
- Poměr **exp/HDP** klesl **ze 7,9%** 1913 na **5,5%** 1950; pro **ZE** byl **8,7%** (1950) nižší než 1913 (14,1%) i 1870 (8,8%);

Světová produkce a ceny (1929=100)

	1929	1930	1931	1932
Průmyslová produkce				
Svět (bez SSSR)	100	87	75	64
Evropa (bez SSSR)	100	92	81	72
Severní Amerika	100	81	68	54
Potraviny				
Svět	100	102	100	100
Evropa (bez SSSR)	100	99	102	104
Severní Amerika	100	102	103	100
Suroviny				
Svět	100	94	85	75
Evropa (bez SSSR)	100	90	82	73
Severní Amerika	100	90	80	64
Světové ceny				
Potraviny	100	84	66	85
Suroviny	100	82	59	44
Výrobky	100	94	78	64

Průmyslová výroba (1929=100)

	1927	1928	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935
Francie	79	91	100	100	89	69	77	71	67
Německo	102	99	100	86	68	53	61	80	94
Itálie	-	92	100	92	78	67	74	81	92
Japonsko	83	90	100	95	92	98	113	129	142
Polsko	87	100	100	82	70	54	56	63	66
Británie	96	94	100	92	84	84	88	99	106
Spojené státy	89	93	100	81	68	54	64	66	76

Rozpad evropského koloniálního systému

- **Otřes důvěry** v mezinárodní hospodářský systém – **oslabení liberálních skupin**;
 - **vytvoření bloků** (Imperiální systém preferencí GB; Itálie – Etiopie; GER – SVE; JAP – Asie);
 - **SSSR nepřátelský a nespolupracuje**;
 - **GER 1933 A.Hitler** – posun k **autarkii**;
 - **JAP** se transformuje v **militaristický režim** orientovaný na budování **impéria** (populace z 34,4mil 1870 na 72,4 mil 1939; restrikce na dovoz do US a GB, invaze do Mandžu 1931);
- **DCs zasaženy stejně** jako AIC, ale **rychlejší zotavení** – **nekooperativní strategie**:
 - bankroty zemí LATAM v situaci poklesu FDI + změny priorit na INDU;
 - DCs **posílily** svou **pozici** – **LATAM** zvýšila podíl na světovém exportu z 8,3 na 10,2% (1928-1937), **AFR** z 3,7 na 5,3% a **Asie** z 11,8 na 16,9%;
 - kde **imperiální správa bránila** přesunu od cash-crops k potravinám (propad cen komodit) – **hladomory a bouře** (Jáva, Barma, Vietnam, Nigérie, Togo, Kongo – nucená práce);
 - v **Indii** deflační politiky GB – Indický národní kongres vítězí 1937;
 - **blízký východ** – GB a FRA rozehrávají arabský nacionalismus proti Turkům (osmani) – muslimský odpor proti kolonialismu a příklon k SSSR;

Cesta ke druhé válce

- **Znovuvyzbrojení Německa:**

- Spolupráce se **SSSR**, budování **flotily** a **letectva** (inovace);
- Připojení **Sárska** 1935 (minimální reakce);
- Veřejné nálady v **GB**, **FRA** a **US** proti výraznému angažmá;
- **LN: eroze** Versaillské smlouvy (pokračování Japonské invaze do Mandžuska, Peking 1937);
- Obsazení **Porýní** 1935 (GB konzultace s FRA);

- **Postoj západu:**

- Přátelské **vztahy GB** a **GER** (1935 smlouva o námořnictvu; Eden 1936: komplexní řešení – hranice a omezení armády; pakt o letecké válce);
 - L. George – Hitler „Washingtonem Německa“ (nemá zájem bojovat s GB);
- 1936 dokončení italské války v **Etiopii**, **FRA** má zájem na spojení s Mussolinim (1935 tajná **dohoda**);
- Odlišování občanského státu a postoj k **ostatním národům** a etnikům;
- Akceptování práva **GER** vytvořit rasistické **impérium** na **východě** (souhlas s připojením majoritních území ČSR);

- **GER koncepce:**

- **sjednocení národa** (ČS, AUT);
- **expanze na východ** (zotročení Slovanů);
- odstranění **vnitřních nepřátel** (komunisté, židé);

Druhá světová válka

- 1936 **občanská válka ve SPA** (GER a ITA s nacionalisty proti režimu <- SSSR), **osa Berlín-Řím**; protikomunistický **pakt s JAP**;
 - GER **anexe ČSR** 3/1939, dohoda se **SSSR**; vpád do **POL** (vyhlášení války GB a FRA bez vojenské akce); vpád SSSR do POL a dělení;
 - **nečinnost** („autobus“), **Norsko** (změna PM v **GB**); vpád do **FRA** a rychlé vítězství; Churchillův tvrdý postoj <-> **kontinent pod kontrolou GER**;
- Svět rozdělen na **atlantickou ekonomiku** (US-GB), **kontinentální blok** (GER) a japonské **asijské impérium** (JAP) – žádný IT mezi + uvnitř bloků specifické **transfery**:
 - ATLAN: **Lend and Lease** (ze 741mil. USD 1941 na 10,1mld. USD 1943), komerce z 4,3mld. na 2,5mld.;
 - Kontinent: **konfiskace** a **tribut** v GER, omezená účinnost (**FRA** 5% NP v 1941-42 a 8-9% 1943), příjmy ze všech **okupovaných oblastí** asi 40%, export FRA klesl v 1944 na 27,4% hodnoty 1938; dovozy do GER jen 5,6% (1944 oproti 1938);
 - **Ponorková válka** – Atlantik: 3500+175 GB a US lodí (70tis. námořníků); neúspěch – zásobování GB a SSSR, příprava invaze; GER ztráty 783 pon. a 30tis mužů (75% stavu pon.nám.);
- **Strategická situace GER 1941**:
 - riziko **dvou front** (GB+US a SSSR), **preventivní útok** a ohromující úspěchy (fronta až **Leningrad, Moskva, Don**); od **1944** nezadržitelný postup **Sovětské armády**;
 - ztráta iniciativy v **Africe**, vylodění v **Itálii** (kolaps ITA), **Normandie**, naprostá převaha spojenců;
- **Pacifik**:
 - **JAP** ovládnutí **Indočíny** (Vichy, embargo), nutnost získání **impéria**;
 - útok na FIL, H-K, MAL, SING, BUR + **Pearl Harbor**...
 - postup do Midway a Guadal; jaderné bomby + SSSR;
- Nový rozměr války - **totální válka** – strategické **bombardování** – cíl je **produkční potenciál** země (fyzický a lidský kapitál) a **vůle** lidu;